

Sygn. akt IV U 105/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

19 września 2023 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Sławomir Górny

Protokolant: st. sekr. sąd. Katarzyna Wawrzyniak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 września 2023 roku w Sieradzu

odwołania I. J.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł.

z 22 grudnia 2021 r. Nr (...)

w sprawie I. J.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł.

o nienależnie pobrane świadczenia

Oddala odwołanie.

Nie obciąża I. J. kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł..

Sygn. akt IV U 105/22

UZASADNIENIE

Decyzją z 22.12.2021r., ZUS na podstawie art. 84 ust. 8 ustawy z 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych, odmówił I. J. odstąpienia od żądania zwrotu odsetek w kwocie 31.652,67zł. przypadających od należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń określonych w decyzji z 25.06.2007r. za okres 1.05.2000 – 30.06.2002.

Nie podzielając powyższej decyzji w/w złożył odwołanie, wnosząc o zmianę zaskarżonej decyzji i odstąpienie przez organ rentowy od żądania odsetek w kwocie 31652,67zł. przypadających od należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń określonych w decyzji z 25.06.2007r. za okres od 1.05.2000 – 30.06.2020, ewentualnie uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi. Stanowisko uzasadniał sytuacją materialną. Odwołanie poparł pełnomocnik strony ustanowiony w sprawie.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wnosił o jego oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

I. J., ur. (...), emeryt.

Dochód wnioskodawcy netto z tytułu emerytury wynosi 3207zł. Emerytura żony wnioskodawcy wynosi netto 2400,48zł. Żona wnioskodawcy choruje na raka jelita grubego, leczy się 5 rok, założoną stomię, która teraz musi być operacyjnie powtórzona, bo został popełniony błąd. Emerytura żony wnioskodawcy jest przeznaczana na potrzeby związane z jej chorobą. Emerytura odwołującego przeznaczana jest na potrzeby związane z bieżącym funkcjonowaniem. Opłaty za mieszkanie w bloku plus utrzymanie samochodu którym wnioskodawca wozi żonę do lekarza wynoszą 1316zł. Około 2 tys. małżonkowie wydają na żywność. Około 1300zł. stanowią wydatki na kremy i maści na utrzymanie higieny stomii, aby nie tworzyły się rany. Żona wnioskodawcy ma specjalną dietę, specjalne pieczywo, nie może jeść owoców. Żona odwołującego pozostaje pod opieką onkologów. W ciągu ostatnich 2 lat, zmianie uległ stan zdrowia odwołującego, ujawniła się astma, było podejrzenie nowotworu złośliwego lewego płuca. Wnioskodawca jest pod opieką przychodni pulmonologicznej od dwóch lat, otrzymując leki specjalnym aparatem - dmuchawką - dwa razy na dobę. Na leczenie aparatem odwołujący wydaje około 500zł. miesięcznie. Obecnie odwołujący spłaca kredyt zaciągnięty na podreperowanie zdrowia – pobyt w sanatorium. Wnioskodawca n kredyt kupił niezbędne okulary. Małżonkowie mają dwoje dorosłych dzieci. Jeśli zachodzi konieczność, dzieci parę złotych „dorzuca” rodzicom. Na datę 20.09., wnioskodawca spłacił do ZUS kwotę 12.534zł. spłaciłem (kwota główna) i ponad 18 tys. zł. odsetek. Wnioskodawca co miesiąc regularnie spłaca zadłużenie (**zeznania wnioskodawcy – na nagraniu CD 00:02:54 – 00:24:19 k. 77/akta sprawy**).

Prawomocnym wyrokiem z 20.10.2006r. wydanym przez Sąd Rejonowy w Zduńskiej Woli w sprawie VI K 70/06, I. J. został skazany za to, że w okresie od maja 2000 - czerwca 2002 - w Z., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wprowadził w błąd Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Z. co do legalności przyznania i zasadności wypłaty świadczenia rentowego, w ten sposób że nie zachował przyjętej procedury dotyczącej ubiegania się o przyznanie świadczenia rentowego, a tym samym uzyskał nieprawdziwe zaświadczenie o stanie zdrowia z 6 kwietnia 2000r., wystawione przez lek. med. L. S. oraz z dnia 23 marca 2000r. wystawione przez lek. med. W. Z. bez badania i dokumentacji źródłowej medycznej, nie był na komisji lekarskiej przyznającej świadczenie, spowodował dokonanie zmiany w systemie komputerowym ZUS czasookresu przyznania renty i tym samym posiadając świadomość, że uzyskane świadczenie rentowe zostało przyznane w sposób bezprawny doprowadził ZUS do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w łącznej kwocie netto 18 965,02zł. działając na szkodę ZUS (**bezsporne**).

W dniu 12.08.2022r., odwołujący zawarł z ZUS umowę o rozłożenie na raty należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń, a w dniu 10.09.2021r., wystąpił o renegocjację układu ratalnego o zmniejszenie wysokości rat do kwoty 200zł. (**bezsporne**).

Decyzją z 12.11.2019r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. odmówił I. J. odstąpienia od żądania zwrotu należności z tytułu odsetek naliczonych na dzień złożenia wniosku, tj. 20.06.2018r. od nienależnie pobranych świadczeń z funduszu rentowego określonych decyzją z 8.01.2018r., znak: (...) w kwocie 37.069,20zł. (**k. 118/akta ZUS**).

Od powyższej decyzji I. J. złożył odwołanie. W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wnosił o jego oddalenie. Wyrokiem z 28.01.2020r. Sąd Okręgowy w Sieradzu w sprawie IV U 13/20 zmienił zaskarżoną decyzję i zobowiązał organ rentowy do odstąpienia od żądania zwrotu należności z tytułu odsetek naliczonych na dzień zgłoszenia wniosku tj. 20.06.2018r. od nienależnie pobranych świadczeń z funduszu rentowego, określonych decyzją z 8.01.2018r., znak (...)w kwocie 37.069,20zł. Od powyższego wyroku apelację wywiódł organ rentowy. Wyrokiem z 30.11.2020r. w sprawie III AUa 650/20 Sąd Apelacyjny w Łodzi zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Wyrokiem z 17.03.2023r. w sprawie I USKP 19/22 Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną ubezpieczonego (**akta IV U 13/20**).

W dniu 6.10.2021r., wpłynął do ZUS wniosek I. J. o odstąpienie od żądania zwrotu odsetek od nienależnie pobranych świadczeń wynikających z decyzji ZUS z 25.06.2007r. (**wniosek/akta ZUS**).

Decyzją z 22.12.2021r., ZUS odmówił I. J. odstąpienia od żądania zwrotu odsetek w kwocie 31.652,67zł. przypadających od należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń określonych w decyzji z 25.06.2007r. za okres 1.05.2000 – 30.06.2002 (**decyzja/akta ZUS**).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie i w postępowaniu przed organem rentowym, w tym akt tut. Sądu IV U 13/20. Fakty związane z sytuacją majątkową, zarobkową, zdrowotną, życiową skarżącego, Sąd ustalił na podstawie zeznań wnioskodawcy, którym dał wiarę.

Sąd Okręgowy zważył:

Odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 138 ust. 6 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. 2018.1270 ze zm.), organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń, ustaloną zgodnie z art. 140 ust. 4 pkt 1, lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności.

W myśl art. 84 ust. 8 ustawy z 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016r., poz. 963 j.t. ze zm.), Zakład może odstąpić od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, odroczyć termin ich płatności albo rozłożyć je na raty, jeżeli:

- 1) zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności lub
- 2) kwota nienależnie pobranych świadczeń nie przewyższa kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Kompetencja organu rentowego w tym przedmiocie podlega kontroli sądowej, w trybie przewidzianym w art. 83 ust. 2 ustawy systemowej. Zakres kognicji sądu ubezpieczeń społecznych odnosi się także do zasadności decyzji organu rentowego (por. wyrok SN z 15.12.2009r., II UK 147/09; uchwały SN z: 9.03.2006r., II UZP 1/06, 3.06.2000r., III ZP 15/00). "Szczególnie uzasadnione okoliczności", o których mowa w art. 84 ust. 8 pkt 1 ustawy systemowej, muszą dotyczyć możliwości wykonania obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (por. wyrok SN z 2.02.2012r. III UK 47/11). Odstąpienie od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń nastąpić może jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Ustawa nie wskazuje nawet przykładowo przypadków, kiedy odstąpienie od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń może nastąpić, dając tym samym możliwość indywidualnej oceny każdej konkretnej sprawy. Pewną wskazówką jest jednak niewątpliwie użycie przez ustawodawcę sformułowania „szczególnie uzasadnione okoliczności”, które wskazuje, że rezygnacja z poboru nienależnie pobranych świadczeń, czy też rozłożenie ich na raty może mieć miejsce jedynie wyjątkowo, gdy sytuacja osoby zobowiązanej jest na tyle trudna, że domaganie się od niej zwrotu określonych kwot godziłoby w poczucie solidarności z tą osobą w wyjątkowym przypadku, trudnym do sprostania przez przeciętnego obywatela.

Odstąpić od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń można tylko w sytuacji, jeżeli w sprawie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności, to znaczy takie, że zwrot uniemożliwi, bądź znacznie dotkliwie utrudni ubezpieczonemu bieżące funkcjonowanie i zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych (por. wyrok SA w Białymstoku z 30.10.2008r., III AUa 890/08).

W orzecnictwie i doktrynie zgodnie przyjmuje się, że wskazany przepis ma charakter ochronny - jego celem jest bowiem zabezpieczenie zobowiązanych do spłaty należności przypadających na rzecz organu rentowego przed pozbawieniem ich możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Przepis ten ma charakter wyjątkowy. Jeżeli doszło już do nienależnego pobrania świadczeń i przez to zubożenia środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a osoba, która świadczenie nienależnie pobrała, ma obowiązek jego zwrotu, to tylko z wyjątkowych powodów jest możliwe odstąpienie od żądania zwrotu.

Wśród okoliczności uzasadniających zastosowanie tego przepisu można przykładowo wymienić brak majątku, z którego możliwe byłoby dochodzenie od osoby zobowiązanej zwrotu świadczeń; ustalenie, że w przypadku zwrotu świadczeń osoba zobowiązana lub osoby pozostające na jej utrzymaniu zostałyby pozbawione niezbędnych środków utrzymania; ciężką chorobę powodującą niezdolność do pracy/niepełnosprawność osoby zobowiązanej, członka jej rodziny lub innej osoby pozostającej na jej utrzymaniu; wiek osoby zobowiązanej; zdarzenia losowe (kradzież, wypadek, pożar, powódź, inne klęski żywiołowe) powodujące szczególne trudności w sytuacji materialnej osoby zobowiązanej (por. wyrok SA w Krakowie z 5.03.2013r., III AUa 1228/12, wyrok SA w Szczecinie z 10.03.2016r., III AUa 521/15). Dokonując w tym względzie oceny, należy kierować się stanem majątkowym i rodzinnym dłużnika, jak też realną możliwością zwrotu, w tym możliwością podjęcia pracy pozwalającej na zwrot świadczeń (por. wyrok SN z 15.12.2009r., II UK 147/09), przy czym każdorazowo sytuacja konkretnego ubezpieczonego winna być oceniana indywidualnie, z uwzględnieniem całokształtu okoliczności sprawy.

W postępowaniu związanym z odstąpieniem żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia znajdują zastosowanie zasady współżycia społecznego, chociaż ich rola jest inna niż ta, którą im przypisuje art. 411 pkt 2 k.c. (wyrok SA w Gdańsku z 5.05.2017r., sygn. akt III AUa 2044/16). W ujęciu ubezpieczeniowym zasady współżycia społecznego nie przemieniają świadczenia nienależnie pobranego w należne, tj. takie, którego zwrotu nie można żądać. Umożliwiają natomiast odstąpienie od dochodzenia zwrotu (I. Jędrasik-Jankowska, Ubezpieczenia społeczne, t. 1, Część ogólna, Warszawa 2003, s. 199).

Nawet legitymowanie się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie odpowiada ani nie zawsze wyczerpuje pojęcie szczególnie uzasadnionego przypadku w rozumieniu art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Jeżeli zobowiązany ma możliwość uzyskania środków materialnych na spłatę własnego zadłużenia alimentacyjnego, nie jest to wystarczające do umorzenia długu alimentacyjnego na podstawie art. 68 ust. 1 tej ustawy (por. wyrok SN z 22.06.2015r., I UK 34114).

„Szczególnie uzasadnione okoliczności” to takie, które ze względu na sytuację materialną zobowiązanego (związaną także z losowymi, nadzwyczajnymi zdarzeniami, także zdrowotnymi) sprawiają, że spłata zadłużenia wpędzi spłacającego w ubóstwo niepozwalające na zaspokojenie podstawowych potrzeb egzystencjalnych (por. wyrok SN z 9.05.2019r., I UK 60/18, z 20.05.2004r. II UK 395/03).

Bezspornym jest, że I. J. pobrał nienależnie świadczenie rentowe, a więc jest zobowiązany do jego zwrotu. Jednakże w ocenie sądu, w niniejszej sprawie nie zachodzą podstawy do odstąpienia od żądania zwrotu odsetek w kwocie 31.652,67zł. przypadających od należności z tytułu nienależnie pobranych przez wnioskodawcę świadczeń określonych w decyzji z 25.06.2007r. za okres 1.05.2000 – 30.06.2002. Sąd nie kwestionuje problemów zdrowotnych odwołującego i jego żony, ani konieczności leczenia, jednakże okoliczności dotyczące sytuacji zdrowotnej należy skorelować z jego sytuacją finansową i rodzinną. Jest także zrozumiałe, że spłata zadłużenia może stanowić dla wnioskodawcy pewne obciążenie finansowe, jednakże podejmując decyzję w sprawie odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, należy brać pod uwagę nie tylko ważny interes zobowiązanego, ale także ważny interes ogólnospołeczny. Odwołujący jest emerytem, prowadzi wspólne 2 osobowe gospodarstwo domowe z żoną R. J., która także pobiera emeryturę. Łączny dochód małżonków netto z tytułu emerytur wynosi ponad 5.600zł. Ponoszone koszty związane z utrzymaniem i leczeniem w korelacji z zawartą z ZUS umową o rozłożeniu na raty spłaty należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń, która została renegocjowana, zdaniem Sądu - nie uniemożliwia odwołującemu zaspokajania jego podstawowych potrzeb życiowych. Podkreślić także należy, że wnioskodawca regularnie spłaca zadłużenie i na datę 20.09., spłacił ponad 34tys. zł.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 477¹⁴§1 k.p.c., orzeczono jak w pkt 1 wyroku.

Na podstawie art. 102 k.p.c., Sad nie obciążył I. J. kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez ZUS II Oddział w Ł. (pkt 2 wyroku).